

Ekologia na IX Zjeździe Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (Lublin, 22–25 IX 1969 r.)

W dniach 22–25 IX 1969 r. odbył się w Lublinie IX Zjazd Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. Zgłoszono 342 referaty, z których znaczną część wygłoszono. Obrady odbywały się w 13 sekcjach: cytologii, cytofizjologii i ultrastruktury, embriologii, endokrynologii i neurosekrecji, fizjologii, morfologii i anatomii, protozoologii i parazytologii, systematyki i faunistyki, ichtiologii, hydrobiologii, ornitologii, zoopsychologii i etologii oraz biologii i ekologii. Ponadto zorganizowano 4 sympozja naukowe: „Fizjologia rozplodu ssaków dzikich”, „Produktywność populacji ssaków”, „Rytmy biologiczne” i „Wpływ czynników cywilizacyjnych na stan współczesnej ornitofauny”. W pierwszym dniu obrad w ramach obrad plenarnych J. Michejda wygłosił referat na temat integracji struktury i funkcji na poziomie molekularnym, A. K. Tarkowski o mozaikowości i chimeryzmie u ssaków, a organizator Zjazdu M. Chicewicz przedstawił filmy o interesujących zjawiskach zachodzących w hodowli komórek *in vitro*. Ostatniego dnia obrad odbyły się zebrania sprawozdawczo-wyborcze szeregu sekcji Polskiego Towarzystwa Zoologicznego oraz walne zebranie tegoż Towarzystwa i wybory nowych władz. Po obradach zorganizowano 2 interesujące wycieczki: do obozu zagłady w Majdanku oraz na Bukową Górę (połączoną ze zwiedzaniem zabytków architektonicznych Zamościa).

Problematyka ekologiczna przewijała się w tematyce obrad różnych sekcji naukowych Zjazdu, szczególnie w referatach sekcji biologii i ekologii oraz na sympozjach: „Wpływ czynników cywilizacyjnych na stan współczesnej ornitofauny” i „Produktywność populacji ssaków”.

Na obradach sekcji biologii i ekologii wygłoszono szereg referatów, których tematem były ważne zjawiska i procesy ekologiczne. W pierwszym dniu obrad referat inauguracyjny wygłosił S. Riabinin. Mówił on na temat ogólnobiologicznych zagadnień fenologii zwierząt, znaczenia wyników jej badań dla różnych gałęzi biologii, w tym również ekologii, oraz zakresu wykorzystywania informacji różnych dziedzin biologii w analizach fenologicznych.

Szereg referatów dotyczył badań nad organizmami szkodliwymi lub korzystnymi dla człowieka. S. Stanuszek omówił wpływ warunków przechowywania larw inwazyjnych nicienia *Neoapplectana carpocapsae* s.l. na ich przeżywalność i efektywność zarażania żywicieli. Autor między innymi stwierdził wpływ zagęszczenia nicieni na

stopień ich przeżywalności oraz wpływ czasu przechowywania larw inwazyjnych na szybkość infekowania i powodowania śmiertelności owadów. J. Kot przedstawił problem ewolucji wrażliwości przedziorka chmielowca *Tetranychus urticae* na środki chemiczne. Na przykładzie populacji szkodnika, częściowo uodpornionej na środki organofosforowe, pokazano kierunek zmiany jej wrażliwości na *Metasystox* w ciągu 3 lat badań. I. Kolpy wygłosiła referat na temat progę aktywności imago i nimf kleszcza *Ixodes ricinus*. W wyniku kilkuletnich badań terenowych i laboratoryjnych stwierdzono, że czynnikiem pobudzającym jego aktywność jest temperatura.

Dwa referaty dotyczyły zagadnień rozwoju populacji szkodników spichrzowych. Pierwszy, Z. Ciesielskiej, omawiał badania nad oddziaływaniem międzygatunkowym trzech gatunków szkodników spichrzowych z rzędu *Coleoptera*. Autorka badała przebieg rozwoju populacji w hodowlach indywidualnych i mieszanych oraz wpływ konkurencji na stopień opanowania różnych pokarmów. Drugi referat, o wpływie pokarmu na śmiertelność i rozrodczość wołka zbożowego wygłosił H. Sander. Stosował w eksperymentach różne rodzaje pokarmów i przeprowadził badania porównawcze nad poziomem rozrodczości i śmiertelności szkodnika hodowanego na każdym z tych pokarmów.

Ponadto omówiono wyniki badań dotyczących biologii, ekologii i ewolucji szeregu gatunków zwierząt. E. Horn przedstawiła cykle dobowej aktywności 3 gatunków pajaków sieciowych i 1 gatunku pajaka wędrującego. W. Romankow podał szereg danych dotyczących biologii i ekologii muchówki *Dasyneura ignorata* związanych z okolicznościami jej zimowania, dynamiki sezonowej, długotrwałości lotów i liczby pokoleń. S. Borowski omówił pokarm żubra i zwierzyny płowej oraz szkody wyrządzane przez te zwierzęta w drzewostanach w związku ze zdobywaniem pokarmu. Na zakończenie wygłoszono 2 referaty dotyczące zagadnień ewolucyjnych. H. Dobrowolska przedstawiła ewolucję typów morfologicznych *Salienta*, a E. Skorkowski omówił kierunki selekcji wśród koni polskich.

W drugim dniu obrad referat inauguracyjny posiedzenie sekcji biologii i ekologii wygłosił K. Demel. Autor w referacie „Łądy i morza — porównanie ekologiczne ze szczególnym uwzględnieniem biomasy i produkcji zwierzęcej” porównał wielkość produkcji uzyskiwanej z różnych ekosystemów wodnych i lądowych na tle ich struktury troficznej. Szereg następnie wygłoszonych referatów dotyczyło zagadnień produktywności populacji określonych gatunków zwierząt lub zespołów gatunków.

R. Mackowicz wygłosił referat pt. „Zmienność parametrów bioenergetycznych w rozwoju gniazdowym piskląt skowronka borowego (*Lullula a. arborea*). Na podstawie obserwacji 11 gniazd badano zależność tej zmienności od liczebności piskląt w gnieździe, ich wieku i łatwości zdobycia pokarmu przez poszczególne pary rodziców. B. Diehl zreferowała badania nad „Zależnością produkcji populacji ptaka *Lanius callurio* od jego liczebności”, które prowadzono w ramach badań kompleksowych Instytutu Ekologii PAN nad produktywnością środowisk łąkowych. W ramach tych samych badań E. Olechowicz omówiła metodę oceny produkcji owadów piętra traw w środowisku łąkowym, stosowaną w Instytucie Ekologii. E. Nowak przedstawiła skład gatunkowy i produkcję makrofauny glebowej w 3 środowiskach łąkowych, a J. Pętał przedstawiła rolę mrówek jako drapieżców w środowiskach łąkowych. Autorka między innymi podała dane ilościowe dotyczące składu pokarmu niesionego przez mrówki do gniazd którego duży procent stanowiły młode pajaki, głównie z gatunków wędrujących. Problemy drapieżnictwa, poza referatem J. Pętał, poruszały jeszcze dwa inne. Referat B. Gałęckiej i A. Kajak poświęcony był zagadnieniu wpływu eksperymentalnego drapieżnictwa (wybieranie przez człowieka różnych porcji mszyc z doświadczalnych izolatorów) na wielkość populacji

mszyc *Myzus persicae*. Omówiono fakty stymulowania wzrostu populacji mszyc przy pewnych wielkościach drapieżnictwa. Referat E. Dąbrowskiej-Prot i J. Łuczak zawierał dane z kilkuletnich badań nad drapieżnictwem pajaków na komarach w warunkach naturalnych i w eksperymencie terenowym. Stwierdzono, że dobowe i sezonowe fluktuacje liczebności komarów w środowisku leśnym mają wpływ na ich udział w pokarmie pajaków sieciowych. Omówiono m.in. wpływ gęstości ofiar i drapieżców na tempo i poziom redukcji ofiar.

W ramach przedstawiania badań nad biologią i ekologią wybranych gatunków zwierząt odczytano referat J. Lachmajer na temat biologii i ekologii komara *Anopheles claviger*, badanego w okolicach Gdańska. Między innymi omówiono rozwój, rozkład przestrzenny, skład wiekowy populacji, udział samic itp. Z. Kajak i B. Ranke-Rybicka omawiali zagadnienie dynamiki liczebności i wzrostu larw *Chaoborus flavicans* w Jeziorze Mikołajskim. Szczegółowo opisano metodykę badań ilościowych ściśle dostosowaną do cyklu biologicznego badanego gatunku. J. A. Czyżewski podał informacje dotyczące tempa odradzania się populacji szczurów. Stwierdzono, że populacje dwóch gatunków szczurów *Rattus rattus* i *R. norvegicus* różnią się stopniem zagęszczenia populacji. *R. norvegicus* w sprzyjających okolicznościach może osiągnąć wysoki stopień zagęszczenia. Redukcja 95% osobników populacji powodowała słabe odradzanie się populacji w środowisku. S. Płodzień wygłosił referat o przyczynach i skutkach wystąpienia mszyc (*Aphidae*) na jodłach południowo-wschodniej części województwa rzeszowskiego.

Bardzo interesujący problem teoretyczny poruszył K. Tarwid. Omówił on hipotezę „rozwoju ekologicznego” populacji zwierzęcych, podając szereg przykładów takiego „rozwoju” i biologiczne konsekwencje tego zjawiska.

Na sympozjum produktywności populacji ssaków, pierwszego dnia obrad, omawiano zagadnienia dotyczące liczebności różnych gatunków gryzoni w środowiskach naturalnych, jej oceny według różnych metod i wpływu różnych czynników ekologicznych, np. wieku osobników i rozmieszczenia przestrzennego populacji na jej wielkość. Oceniono zależność łowności *Clethrionomys glareolus* od wieku i liczebności populacji, opisano mechanizm wyłowu gryzoni z powierzchni, metodą Standard Minimum oraz wpływ obecności osobnika w pułapce na łowność dalszych osobników różnych gatunków. Kilka referatów poświęcono ocenie ruchliwości i arealu osobniczego gryzoni i ich pojawom w Polsce. Jeden referat omawiał zagadnienia rozmieszczenia przestrzennego zająca szaraka. W drugim dniu obrad skoncentrowano się na problemach bioenergetyki gryzoni. Po ogólnym wprowadzającym referacie W. Grodzińskiego „Prosta formuła budżetu energetycznego gryzoni” omawiano zapotrzebowanie energetyczne i metabolizm różnych gatunków gryzoni, skład chemiczny i wartość kaloryczną ich ciała, termoregulację zespołową u *C. glareolus* i wpływ dominacji na tempo metabolizmu myszy. Kilka referatów poświęcono ocenie potencjału rozrodczego i śmiertelności różnych gatunków. W referatach trzeciego dnia obrad sympozjum dyskutowano o przepływie energii przez populacje gryzoni i o wielkości produkcji populacji gryzoni badanych w różnych środowiskach. Oceniono również wpływ introdukcji nowych osobników na produkcję populacji myszy.

Na sympozjum o wpływie czynników cywilizacyjnych na stan współczesnej ornitofauny przedstawiono szereg prac omawiających różne aspekty gospodarczej i cywilizacyjnej działalności człowieka, oddziaływujące na skład i liczebność ptaków. Można wyróżnić kilka głównych problemów, wokół których grupowały się referowane na sympozjum prace. W szeregu pracach poruszano problem regulacji rzek jako czynnika powodującego powstawanie kierunkowych zmian w awifaunie wód i przyległych środowisk lądowych. Problem ten, w związku z zachodzącą w ostatnich latach w Polsce intensyfikacją prac wodnych, nabiera szczególnego znaczenia.

Dwie prace poświęcono omówieniu wieloletnich zmian fauny ptaków, zachodzących w związku z rozbudową wielkich miast, takich jak Warszawa i Lublin. Nawiązująca do tego problemu była praca poświęcona analizie wpływu urbanizacji nowych terenów na awifaunę. Omawiano w niej pewne zjawiska zachodzące wśród ptaków w związku z wycięciem dużych kompleksów leśnych pod budowę kombinatu „Azoty” w Puławach i osiedla mieszkaniowego. Trzecia, wyraźnie zaznaczona grupa problemów odnosiła się do gospodarki rolniczej i leśnej człowieka i związanych z tym zmian w awifaunie tych środowisk.

Ponadto w sekcjach hydrobiologii, ornitologii i parazytologii wygłoszono szereg referatów, w których zawarty był bogaty ładunek informacji dotyczących ekologii poszczególnych gatunków zwierząt lub zjawisk ekologicznych. Ze względu na trudności techniczne autorki nie mogły być na nich obecne i w związku z tym nie zostały one omówione w niniejszym sprawozdaniu. Należy jednak stwierdzić, że obrady IX Zjazdu Towarzystwa Zoologicznego w dużym stopniu dotyczyły szeroko pojętej problematyki ekologicznej.

E. Dąbrowska-Prot i J. Łuczak